

ილ. ფერაძე.

სამგაბლითო მჭიმი.

შატარა ამბავი.

(მიმღვნილი მჭიმის პლატონ ვივინეიშვილისადმი).

მიმღვნილი მჭიმის პლატონ ვივინეიშვილისადმი.

ს ტ ა მ ბ ა

მ. ჩანტლაძის და ნ. ხვინგიასი
ბათუმში.

I.

— ნიკოია, ბატონი საქმეს მალე მორჩება? სა-
შოვარი კიდევ გაცივდა!...

— ვერა, ქალბატონო; საათზე მეტი მოუხდენია
კიდევ ავათმყოფების სინჯვას. დღეს მაინც აუარე-
ბელი მოაწყდა სნეული: რუსი, ქართველი, ლემენ-
ცი, თანთარი, ბერძენი, ურია... მისთანა ცული
სუნი ტრიალებს, ქალბატონო, ზალაში, რომ მეტი
არ შეიძლება. ფანჯრები მთლად დავადე ჰაერის
გასაწმენდათ, მაგრამ მაინც არა უშველა რა. სხვა
ოთახი უნდა გვიჩინოთ ავათმყოფების მისაღებათ,
თორემ ისინი ყოველ გვარს სნეულებას გვითავაზე-
ბენ.

— მთელს დღეს ზალაში ფანჯრები გაღებული
იყოს, რომ წმინდა ჰაერმა იტრიალოს...

— ასთე თუ არ ვქენით, ქალბატონო, ბიცო-
ლეია თუ რაცხა ეშმაკი ქე დეიბუდებს ოთახში,
მიაჯდება კუნჭულში... იქიდან ისკუპებს, ქალბა-
ტონო, მიახტნება პირზე შტერსა და ავსა, პირიდან
ყრონქში ეცემა, ყრონქიდან შვლექას მოადენს
კუქში, კუქიდან წელებში, იქ გამოჩეკს ბარტყებს
და ქე შეძვრება სისხლში და შეუკეთებს გაგანიან

სიცხეს მთელს სხეულში მტერსა და ავსა... თვალთ რომ დეინახებოდეს, ვაჩვენებ მას სეირს: გაეგლეჯე შუაზე, მაგრამ რო ვერ ხედავს ადამიანი... ბატონისაგან ნაბრძანები მაქვს: ვინც მოვიდეს, ყველა მივიღო. ექიმის ოთახის კარი ღია უნდა იყოსო ყველასთვის ისე, როგორც ეკლესიისაო, ასე მიბრძანა... აკი ამიტომ უყვარსთ, ქალბატონო, ჩვენი ექიმი ყველას. ყველა მას აქებს... ძაან სახელი აქვს, ქალბატონო, დაგდებული...

— მარტო ქება არ კმარა: ჯიბე ცალიერია. სახელი კარგი აქვს, მართალია, მაგრამ სახრავი კი არ აქვს...

— ქალბატონო, კაი სახელი სიმდიდრეს სჯობია... ნეტავი შე მომცა ბატონისთანა სახელი და სამი წლის საცოცხლის მეტი არ მინდა.

ასე ესაუბრებოდა მოსამსახურე ნიკოთა თავის ქალბატონს პელაგიას ერთს საღამოს, იმ ჯდროს, როდესაც უკანასკნელის მეუღლე ექიმი ანტონი ავათმყოფების სინჯვიაში იყო გართული.

ექიმი ანტონი ერთი საშუალო შეძლების აზნაურის შვილი იყო. მამამ როგორც იყო შესძლო თავისი ნიჭიერი შვილის გამოზრდა ჯერ გიმნაზიაში და შემდეგ უნივერსიტეტში. უნივერსიტეტში ის ხარბად ეწაფებოდა საექიმო მეცნიერებას და ითვისებდა მას თეორიულად და საქმიერობით. ის დარბაისელი სტუდენტი იყო. მოქვიფე ამხანაგი სტუდენტები, რომელთა მეცნიე-

რება ნაკლებად სწამდათ, ანტონს უნაყოფო იდე-
ალისტს ეძახდნენ და დასცინოდნენ. „სწორეთჰიპო-
კრატი*) გამოვა. სულ ერთია დიპლომს ეგეც ა-
ლებს და ჩვენც ავიღებთ, ერთი ქეკიანი ექიმი ეგეც
იქნება და ჩვენც ვიქნებითო“—ამბობდნენ იმის შე-
სახებ ამხანაგები. აი კურსიც დაამთავრა და დი-
პლომიც მიიღო... ის და მასთან ერთად ორი მისი
ამხანაგი დარჩენ უნივერსიტეტის საავთმყოფოში
სამუშაოდ. აქ ანტონი სამს წელიწადს იმყოფებო-
და და ავთმყოფთა მორჩენას საქმით სწავლობდა.
იმის შემდეგ ის დაბრუნდა ჩვენს სამშობლოში და
შეუღლა საექიმო მოღვაწეობას. ცოტა ხნის განმა-
ვლობაში თვისი დაკვირვებით, რომელიც მოყვანის
სიყვარულთან იყო შეერთებული და მკურნალის
მაღალ მოწოდების შეგნებით დაგვირგინებული,
მან გაითქვა კეთილსუნთქვის, უანგარო და თავ-
გაწირულა ექიმის სახელი ჩვენი სამშობლოს ერთ-
ერთს ქალაქში და დიდძალი საქმე გაიჩინა.

ექიმის ცოლს პელაგიას საკმაო განათლება
ჰქონდა მიღებული. უყვარდა წიგნების კითხვა და
თავისუფალს დროს, როდესაც საოჯახო საქმეებს
მორჩებოდა, და ან ექიმი შინ არ იყო, წიგნების
კითხვას ანდომებდა და ამის მეოხებით არ გრძნობ-
და მოწყენილობას, ამ მრავალ ცოდვათა წყაროს..

*) ჰიპოკრატი შესანიშნავი ექიმი იყო ქრისტეს
შობამდის. ის ითვლება საექიმო მეცნიერების მა-
მათ-მთავრათ.

ის არ მისდევდა არც ბანქოს და არც ლოტოს თამაშობას, რომელიც ძრიელ გავრცელებული იყო იმ ქალაქის მკვიდრთა შორის, სადაც ანტონი ექიზობდა.

II.

— მაღლობა ღმერთს, საქმეს შოვრჩი. დღეს საქმე აღარსად მაქვს. ეხლა კი, ჩემო სულიყო, ჩაის შევექცეთ-უთხრა ანტონმა პელოს იმ საღამოს, რომელ საღამოსაც მოხდა ზემოთმოყვანილი მისი საუბარი მოსამსახურესთან.

— ძალიან კარგი. ეხლავე ჩაის დაგისხამ. ბავშვებმა რძე და კარაქი სჭამეს და დაიძინეს.

პელომ დაუსხა ჩაი ანტონს და თვითონ რაღაც საქმეში გაერთო. ანტონს ჩაით სავსე კიქა წინ ედგა, მაგრამ ხელს არ აკარებდა.

— ფილტვების ანთება ჰქონდა. ხელო შეადღისას კრიზისია. გადურჩება თუ არა, ვინ იცის. ეგებ გადარჩეს... სიწყალს რომ რამე მოუვიდეს, მისი ცოლშვილი დაალუპება. იმისი კი... იმისი დიფტერიტია... ნაძღვილი დიფტერიტი... შრატით ვუწამლე და, ვგონებ, აღარა უკირდეს რა... ამბობდა თავისთავათ ანტონი.

— რა დროს შრატია, ანტონ, ჩაი კიდევ გაუკივდა—შესძახა ხმამაღლა ცოლმა.

— რა წამალია, რომ იცოდე, პელო, ის სითხე, რომლითაც დიფტერიტს ვარჩენთ. საუცხოვო რამაა... ახლა, პელო, იცი კიდევ რა გითხრა: წარმოიდგინე საექიმო მეცნიერებამ ისე წინ წასდგა

ფეხი, რომ შავი ქირის წამალიც კი მოეძებნება... მართლა... მართლა... ის კი არ მითქვამს შენთვის, თუ რა კარგი წამალი შევადგინე მე ტივეზის მოსარჩენად... შევაწხეფუნებ კანს ქვეშ, — და ჰქრება ცივება...

— თუ ღმერთი გწამს, ეგ ჩიი დალიე, — რა დროსმეგაზე ლაპარაკია! გუგურობაღღავე ცოღმა.

— უკაცრავათ, პელო, მგენიერებამ გამიტაცა, ასე ეთქვათ. დღევანდელი ქაჩოული გაზეფი ხომ მიიღე. აბა მომეცი ერთი, გადაეთვალეერო!

პელომ გაზეფი მოუტანა. ანტონმა გაშალა და, შეხედა თუ არა მასში დაბეჭდილს სიკვდილის განცხადებას, სთქვა:

აი სიკვდილსა კიდეგ აცხადეს!
დღესა გასუთში შავი ირშია.“

ნეტავე ვის სიკოცხლეს მოღებია ბოლო?! გაიკეთა სათვალეები, კითხვა დაიწყო: „..... გულითადის მწუხარებით აუწყებენ ნათესაეთა და ნაცნობთ რკინის გზის ექიმის..... სხის..... გარდაცვალებას....“ ვაი საწყალი! რა მოუვიდა?! ჯერ შუახნის კაციც არ იყო!

— პელო! შენც იცნობდი იმ ექიმს... უღროვოდ გარდაცვლილა!

— უი, საწყალი! — წამოიძახა პელომ.

ანტონმა ამის შემდეგ გაზეფის იმეფ ნომერში ხმაბალლა წაიკითხა გარდაცვლილი ექიმის მოკლე

ცხოვრების აღწერა, ნეკროლოგად წოდებული. ნეკროლოგში მოხსენებული იყო, რომ ხსენებული ექიმი შეიქნა მსხვერპლი გადამდები სენისა, რომელსაც ლაქებოანი ხურება ეწოდება... ექიმი დაუნარებელი იყო და არავითარ გადამდებს სახადს არ ერიდებოდა. ის რკინის გზის სამსახურში იყო. დარჩა უშემწეოდ ცოლი და ოთხი მცირე წლოვანი შვილი.

— იმათ რა უშავთ?! რკინის გზა ლუკმას გაუჩენს.—სთქვა პელომ.

— მოვალეობის მსხვერპლს არა თუ რკინის გზა, სხვა დაწესებულებანიც არ დაივიწყებენ.

— დიახ, დიახ! შესაძლოა სხვა ერში, მაგრამ ქართველთაშორის ჯერ განვითარება მანაჰლის არ მისულა... რო მოკვდება ვინმე ქართველი მოღვაწე, გვირგვინებით შეაპკობენ, ეტყვიან გამოსათხოვარს სიტყვებს; შეაქებენ და, მიწას რა მიაყრიან, მერე დაივარსებენ. ბევრს დაგიღვევენ, თუ მის ცოლშვილს შაჰშალოთ სიკვდილა მოეღოს. ჩემის ფიქრით, ანტონ, თათაუეული დედ-მამა მოვალეა თვით უზრუნველ ჰყოს თვისი შვილები იქამდის მანს, სანამ სწავლას დაამთავრებდენ, და საზოგადოებას არ დაუვდას საზრუნველად... შესაძლოა, იმ ექიმს სიცოცხლეც დაზღვეული ჰქონდა. იმის ცოლშვილს დაზღვეული თანხა გამოუვა. ანტონი ჩაუიქრდა. ცოლს პასუხი არ მისცა. მიხვდა კარგად, თუ ცოლი კენჭებს ვისკენ ისყროდა...

— ნეტავ კი ჩვენს ქალაქში არ გაჩნდებოდეს ეგ სახალი-განაგრძო პელომ—მე შენი მეშინია, ანტონი, შენი: გამგე ხარ გადამდებ სენთა განყოფილებისა საავათმყოფოში.

— ნუ გეშინია, პელო, ის სენი არც ჩვენ დაგვტოვებს უნახავად. ნაპღვილად ამბობენ, რომ უკვე აქაც გაჩენილა...

პელო გამზრა შიშით. სუნთქვა შეეკრა. მკრთალი ფეხი დაედო.

— რამ შეგაშინა?! შიში ვერ იხსნის სიკვდილსა, ცუდია დაღრეჯილობა... მეტი რა გზაა: ჩვენც უნდა გავუშკლავდეთ ამ საშინელს სენსა... რაც მოვა, მოვა... მაინც სიკვდილის შვილები ვარა.

— ნუ იცი, ანტონი, ეგა .. რა დროს ჩვენი სიკვდილია! სიკვდილმა ღრმად მოხუცებულემა მონახოს... ჩვენ ჯვარი გვწერია...

— რაც გინდა, ისა სთქვი, და მაგ სახადს აექიმთა ულაპია“ სახადს უწოდებენ. ჯერ წელს ოთხი ექიმი მოჰკლა იმ წყეულმა!

III.

შუალამე გადასული იქნებოდა, რომ დაძინებულა ექიმის ბანის ზარის ხმა გაესმა: მალე ეცნობა პელოს, რომელსაც ფიქრების გამო ჯერ არ დასძინებოდა, რომ ექიმს შიშიმ ავათმყოფოს სარეველთან მიუწოდებდენ. გააღვიძა პელომ ექიმი, რომელმაც საჩქაროდ ჩაიკვა ფეხსაცმელი და ტანისამოსი და წავიდა ავათმყოფთან: არ იკითხა არც გვა-

რი, არც სახელი, არც ჩამომავლობა მისი... იმან გაიგო მხოლოდ ის, რომ ვიღაც ადამიანი, მისი მოყვასი, გამზდარა ავით და მისი შველა სკირდებოდა... პელომ კი ექიმის წასვლის შემდეგ გაიგო ნიკოსაგან, რომ ექიმი ერთ მდიდარს ეაქართან წაიყუანეს. ავითმოყუს ნამეტანი სიცხე ჰქონდა და ტანზე ლაქები ეყარა თურმე...

გავიდა ნაშუალამევის სამი საათი, და ექიმი შინ არ ბრუნდებოდა. ამ გარემოებამ მეტად ააღელვა პელოს გული... სხვა დროსაც მომზდარა ასე; ტკიპს სხვიმისაც დაუგვიანებია. მაგრამ მისი გული არ შეშფოთებულა, დღეს კი როდესაც პელომ შეიტყო, რომ ქალაქში ხურვება გაჩენილყო, სულ სხვა იყო... პელოს გული რაღასაც უღეს გრძნობდა წინდაწინ, და ეს წინასწარგრძნობა მას ისეთი ძლიერი არასოდეს არ ჰქონებია, როგორც დღეს. ის უნებლიედ, გაშტერებული მისჩერებოდა ღვთისმშობლის ხატს, რომლის წინაშე ზეთიანი ლამპარი მკრთალათ შუქს ათამაშებდა. ოთახში სრული სიჩუმე მეფობდა. რომელსაც არღვევდა ზალაში კედელზე დაკიდული საათის ისრის ხმაურობა... ლამპრის შუქი ზედ დანაოდა სამი ბაღლის სახეს... ბავშვებს, რომელთაც ჯერ არ იცოდნენ სოფელი მომედერალი, ტკბილის ძლიერ ეძინათ თავიანთს პეტარასწოლებში. უმცროსი. სულ ერთი წლის ბაღლი, ხშირად ილიმე ბოდა და. თითქოს ძუძუს სწოვსო, ტურებს ათამაშებდა. პელო ფიქრებს მივცა .. ის ოცნებით

ფრენდა ზომავალში, რომლის მან ჯერ არა იცოდა რა... დღევანდელი დარდის ზედგავლენით პელოს ზომავალი შავბნელით მოცულად ეჩვენებოდა. „ყელი გამოგვეკრება, რომ ანტონს რამე მოუვიდეს, წყალში გადასაყრელები შევიქნებით .. არავითარი სახსარი არსებობისა იღარ გვექნება... არც ფული შეგროვოვლი, არც დაზღვევა სიცოცხლისა, არც მამაპაპისეული სიძლიდრე... რისი ან ვისი იმედი აქვს?!.. ნეტავი რას ფიქრობს ანტონი?! ნამდვილ უფსკრულისკენ მივყევართ... მაგრამ ან კი რა ჰქნას?! თავისს ზოგელეობას ხომ ვერ უღალატებს?! ახ, ნეტავი ექიმი კი არ იყოს და!

გათენებისას პელოს ჩაეძინა. რომ გამოეღვიძა, ექიმი ზეზე იყო და ავთმყოფებს სინჯავდა. მალე ხმა გავრცელდა, რომ ის ვაქარი, რომლის გასასინჯათ ექიმი ღამით წაიყვანეს. გარდაიცვალაო. ანტონს ეთქვა, რომ ვაქარი ლაქებიანი ხურევებით იყო ავად; ეღვის სისწრაფით ეს ამბავი მთელს ქალაქს ზოგდო. ყველას თავზარი დასცა ამ საშიშარი სენის გაჩენის ამბავმა... წარმოიდგინეთ, შეუშინებელი ექიმიც კი, კოტა არ იყოს, საგრძნობლად დააფიქრა ამ გარემოებამ...

IV.

ამის შემდეგ ორი დღე რომ გავიდა, ანტონი შეუძლოთ შეიქნა. ორს დღეს თვის შეუძლებლობას კოლს უშლავდა, თუმცა უკანასკნელი კარგათ. ამჩნევდა რალაც ცვლილებას მის ჯანმრთელობაში.

ბოლოს ანტონმა იუიქრა, ეგებ კიდევ სახადი შემეძლო, და დაიწყო ზრუნვა ზპირველეს ყოვლისა იმის შესახებ, რომ ან თითონ განშორებოდა ოჯახს და საავთმყოფოში დაწოლილიყო და ან კალშვილი სხვაგან გაერიდებინა.

— დვილად შეიძლება, სახადიც იყოს... უთხრა ამხანაგმა ექიმმა, რომელიც მის სანახავად მოვიდა. ყოველს შემთხვევაში შენ დაწევი. გულშაგრად იყავი. შენს კოლშვილს სხვაგან გადავიყვანთ და მოშვალუებად გამოვიგზავნი საავთმყოფოლამ მოწყალეების დებს და ფერშლებსა. შენს დედამამასაც შევატყუბინებ ამ ამბავს.

მართლაც ანტონი სახადით გახდა ავათ. სახადის სხვა ნიშნების გარდა მაჯის ცემა წუთში 130-დარს ქონდა, რაც ამ სნეულების დროს ცუდი ნიშანია. მეოთხედამ მეშიდღე დღემდარს ავთმყოფს ეოლის ფერი ხშირი ლაქები დააყარა... ხელი რომ დაგეპირა მათთვის, ქრებოდენ. მეცხრე და მეთათე დღეზე ავთმყოფს ექიმს ბოღვა დააწყებინა... იწვა პირადმა, თვალ-გახელილი და სრულის გულგრილობით ეკიდებოდა ყოველსავე მას, რაც მის გარშემო ხდებოდა. ტუჩებზე შავი ლაქები ჰქონდა; პირისსახეზე არაეითარი გამოშეტყველება არ ეტყობოდა და არაფერი აღარ აინტერესებდა. ეს ნიშნები გაძლიერდა მეცამეტე დღემდარს... თავს ადგენ. მოხუცებული მშობლები, ფერშლებსა და მოწყალეების დების გაუდა. უნდა გეყურებინათ, რა

ფაქტობრივად დატრიალებდნენ ავთოგრაფის სახელში ექიმები, ფერშლები, მოწყალეების დები და რა თავგამებებით უვლიდნენ ექიმს, რათა ის გამოეტაცნათ საშინელი სიკვდილის პირიდან... მეცამეტე დღეს სწეულებას წირი უნდა ეცვალა. ჩვეულებრივ ეს დღეა დღე კრიზისისა, ავთოგრაფის ან სიკვდილისა და ან ზორჩენისა

V.

— ნუ თუ არ შეიძლება, რომ მე ჩემს ქმარს თავს ვაძგე, თვიონ ვუჯღრდე და თვიონ ვუცქეროდე იმის სწეულებას—ეუბნებოდა ანტონის ბინის შორეულს ოთახში პელო ზორიგე ექიმს ავთოგრაფის დაწყებიდან მეთორმეტე დღეს.

— არ შეიძლება, მოგახსენებთ. ჯერ ერთი, რომ თქვენ ვერ შესძლებთ მოვლასთან შეერთებულ გაფის ატანას, მეორე, შესაძლოა, თვით გახდეთ ავად და თქვენი ბალები ღვთისანაბარად დარჩნენ... ჩემი რჩევაა: ნუ დადიხართ აქ, გაუფრთხილდით თავსა და ბავშვებს. და ანტონის ბედი ჯერ ღვთაებას და მერე ჩვენს გამოცდილებას და მხურვალე ერთგულებას მიანდეთ—მიუგო მას ზორიგე ექიმი.

— მე ყურები გამიხვრატეს კორებით—განაგრძო ცრემლის ღვრით ჰელომ—ქმარი მიატოვაო გაქირვების დროს, ალბათ არ ჰყვარებიაო,—გულთვი ყოფილაო... ვინ იცის რაებს არ ამბობენ... მეტი მოთმენა აღარ შემიძლია... მეც მსურს ჩემს

ქმართან ყოუნა, მასთან სიკაცხლე და მასთან სიკვდილი!

— ყურს ნუ ათხოვებთ აქაურ კორებს... ჩვენი ქალაქი კორების დედაა. საქმე რომ არა იქეთ რა, კორებათ იცვებებიან... გონიერი ადამიანი მაგ კორებს არ დაიჯერებს. და უკნურმა თუ დაიჯეროს, ნურც თქვენ გეწყინებათ... მოთმინება იქონიეთ. ანტონს არა უშავს რა ჯერჯერობით... იმედი არაა გადაწყვეტილი; ხვალ ღამეს თუ გაუძლო, — მერე მობრუნდება... მერე შეგიძლიათ სრული იმედი იქონიეთ მის მორჩენაზე.

— ნეტავი ვერე. თქვენს პრს შაქარი... ახ ნეტავი მას ზეზე დაუინახაუდე. ჯანსაღს შევხედაუდე, — და მერე .. — ამ ღროს პელოს ეცნობა, რომ მისი უპკროსი შვილი სტირისო... პელო წავიდა თავის დროებითს ბინაზე და თან გზაზე ფიქრთა მორევეში იყო ჩაუღული. არც კი იცოდა, როგორ მიდიოდა... ამ ფიქრთა შორის განსხვავებუდა ერთი ფიქრი, რომელიც უპკროს შვილს შეეხებოდა... „ის ნამეტანი უყვარდა ანტონს... სხვა შვილებიც უყვარდა... მაგრამ ის სულ სხვარეგათ უყვარდა... რაღაც ვერაა კარგათ, რაც მამა ავათ გაუბდა... ღმერთმანი, არ ვიცი, რა ექნა, — რა წყალში ჩაუარდე.. რაღათ მინდა თავი ცოცხალი, თუ ანტონი აღარ მეყოლება... მაგრამ იმ საცოდავ ბავშვებს რა ვუყო? ვინ იქნება იმთი პატრონი? მარჯვენა ხელი მარცხენისგან ვერ გაურჩევიათ! ოხ, ღმერთო ჩემო, რა ძნელს მდგომარე-

ობაში ვაშყოფები. .ღმერთო! მაჩვენე ამ მკვლავარცხ-
ბილგან გაზოსაეალი გზა...“ ამ ფიქრებში ის ასცლა
თავის ღრუებით ბინას და კარგათ მოშორებით წა-
ვიდა... ერთას ნაცნობის ძეხვედრამ გამოარკვია...
მალე ბინაზე მივიდა... ბავშვი დაამშვიდა... დაწვა,
მაგრამ ძილით კი არ ეძინა... ოა თილა? რის ძილი?
ეს თორბეტი ღამეა იმის თვალს ძილი არ მიჰკარე-
ბია... ცოტათი ჩაეძინა... ნახა ათასნარა სიზნარი,
მწვავ ფიქრთავან წარზანაშობი .. ბევრჯერ შეერთა
ძილში... ბევრ ჯერ ამოიოხრა... ბოლოს მოესმა
ხმა: „გავითვალისწინე შენის გულას წუხილი...
შევიბრაღე შენი მცირეწლოვანი ბაღლები, შევი-
ბრაღე ის მრავალი სნეული, რომელთაც ანტონი
თვისი მადლიანი კოდნით და მაურვალე მოსიყვა-
რულე გულით შევლოდა, და აღკადგენ მას, რო-
გორც სამაგალითო ექიმს, სნეულების სარეკელი-
დამ და მივანიკებ მას კურნებასა,—რათა კლავ შე-
უმსუბუქოს მძიმე ტვირთი სენით აუძლორებულს
ადამიანებს. ნუსტირი ჰელო შენმა ცრემლმა ჩემამ-
დის მოაღწია... შე ვარ ნუგეშისმცემელი შენი!“
ამ სიტყვებს ვალაც ტუბილს ხშირ ელაპარაკებოდა
სიზმარში ჰელოსა... თანაც ისეთის ხშირთა, რომე
ლიც თვისი ტუბილ სიძლიერით გულას საღრმეში
სწვდებოდა. . ჰელო ყურს უგდებდა სიზარულით
სულ განაბული ამ საიმედო სიტყვებს და თან სი-
მე ეფინებოდა მის შემოფოთებულს არსებას... განო-
ახლა თვალები... პირჯვარი გადისწერა... „ეს ხომ
სიზმარი იყო“ გულდაწყვეტათ დაიძაბა... მწარე

სინამდვილე კლავ წინ აღემართა. ადგა, ბავშვებს დახედა... ერთს საბანი ჰქონდა გადახდილი და დაახურა... მეორეს ბალიში ძირს გადაეგდო... აიღო ბალიში და თავქვეშ დაუდვა... მხოლოდ პატარას, სულ პატარას, ანტონის საყვარელს შეიღს, მშვიდის ძილით ეძინა... იმ დღეს კი იქ, ავთმყოფი ექიმი თითქმის შოახლოვეზულს სიკედილს ებრძოდა... კლავ დაეძინა ჰელოს და—ჰოი საკვირველებავ!— ისევ ისევ ესმის წელანდელი სიტყვები: „ნუ სტირი ჰელო... აღვადგენ მას სნეულების სარეცელიდამ და მივანიკებ მას კურნებასა“... ..კლავ გაშოიღვიძა... კლავ დაიძინა, კლავ ეს სიტყვები,— და ასე ამნაირად გათენებამდის რამდენჯერმე ძილში ესმოდა ისევ ის სიტყვები... ადგა დილით ადრე ჰელო. გაიღვიძეს ბავშვებმა... ის დღე იყო ანტონის საბედისწერო დღე... პირი დაბანა ბავშვებს და გვერდით მოისხა... ჩაის და რძეს ასმევედა... თან სინძრას სიტყვები უჯრში კლავ ესმოდა... თვალგზე კრემლი ჰქონდა მომდგარი... გულდათუთქული ქპრის ბედით შეილებით ნუგეშობდა.

— დედა, რათ ხარ თვალკრემლიანი? მამა ხომ შორჩებო, — შენ სთქვი, რაღად სტირი? მამა შორჩემა და სასწაელად მიმეზარებს... მეც კარგათ ვისწავლი და გავახარებ შენს და მამის გულსა... აბა რად სტირი? — ეუბნებოდა უფროსი შვილი წლის ქალი.

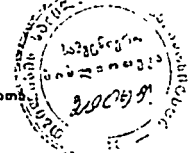
— შეწლო თვალგზე მტკივა და მეცრემლება — ეუბნებოდა დედა.

— მე როცა დიდი გავხდები, დედა. ჩემს პატარა ძმას ვასწავლი წერა-კითხვასა... სკოლაში რომ მიმბარებთ, ჩემს სათამაშოებს პატარა დაიას ვაჩუქებ.

— ძალიან კეთილი, შვილო! ამაზე უკეთესს რას იზამ?!

— მამა! რომ დედოფალა მიყიდა, — ასე მითხრა: დედოფალას აღარ გიყიდიო... ამას იქით წიგნს უნდა მოკიდოვო ხელი... რა კაი დედოფალაა: დააწყენებ ოყებზე, თვალებს გაახელს, დააწვენ, თვალებს დახუჭავს... რა კარგი „შლაპა“ აქვს.. რა ლამაზი თმები... შეხედე. დედა, — აი ფანჯარასთან სძინავს... აკვანში...

— ვიცი შვილო. ვიცი — მიუგო დედამ... პატარა ქალი ადგა, დედოფალა ხელში დაიჭირა და თამაშობა იწყო: ხან აკვანში ჩააწვენდა, — ხან ამოაყენებდა აკენიდან... ხან კოცნიდა... თანაც მღეროდა:
ეაუაჩოსა სიწითლითა
ეანა დაუმშვენებია;
ემაწვიღს კი კარგი სწავლითა
დედა გაუხარებია.

VI.

დიდძალმა ხალხმა დაიწყოს სიარული ექიმის ბინის გვერდით მისი ავთომყოფობის პირველი დღი-დგანვე... ვინ არ მოდიოდა იქ: განათლებული და გაუნათლებელი, კაცი და ქალი, დიდი და პატარა და ასე გასიჩქეთ თვით მაჰმადიანების პირს რიდე

დაფარებული ქალებიც კი... ექიმები ყოველ დღე ბინის ბჭის კარებზე აკრავდენ განცხადებებს იმის შესახებ, თუ რა მდგომარეობაში იყო ექიმის ჯანის სისალე.

მეც ხშირათ დავდიოდი ექიმის ბინის გვერდით და ვკითხულობდი იმის ამბავს. მე შეინტერესებოდა ავთმყოფის ბედის გაგება, რადგანაც ის ისეთი ადამიანი იყო, რომლის შესახებ კარგის მეტი არ ითქმოდა რა. ასეთა ადამიანი კი ძლიერ კოტაა დედაშიწის ზურგზე. გულით თანავეუგრძნობდი და მეც უხილავად მის კოლშილთან და ნათესავებთან ერთად ცრემლი დავღვარე, როდესაც ქალაქში ერთ დღეს ხმა გაურცელდა ჩვენი ანტონი აღარ გვყავს... საბედნიეროდ, ეს ხმა გაურუვდა, და ექიმმა მეცამეტე დღესაც მიაღწია, როდესაც უნდა მისი ბედი გადაწყვეტილიყო. ამ დღეს საღამოს ხანს ექიმის ბინისკენ წავედი. იქ დიდძალი ხალხი იყო შეკრებილი... რიგი რას ამბობდა და რიგი რას. მე ხან აქ ვუგდებდი ყურს და ხან იქა... უნდა გამოგიტყდეთ, რომ შეგროვილ ხალხის ლაპარაკს რომ ვისმენდი, სიამე გულს მეფინებოდა და ექიმის სვებელი აგრე აღარ მაწუხებდა. იმისი სახელი ხალხის ნალაპარაკეში უკვდავების შარავანდელით იმოსებოდა, და ჩემს ოცნებას მხოლოდ ეს უკვდავი სახელი და ეჩვენებოდა და არა სხეული, რომელიც მიწაში განიხრწნება... ჩემს ოცნებაში ექიმის ამ უკვდავს სახელს ზედ ოქროს ასოებით ეწერა რუსთველის უკვდავი სიტყვები: „სჯობს სა“

ხელის მოხვეჭა ეოველსა მოსახვეჭელსა... მაგრამ დაეუბრუნდეთ ხალხის ნალაპარაკებს...

— მიხაკო—ეუბნებოდა ერთი შეეტოვებ მეორეს—ერთად ერთი შეილი გამაჩნია და იმასაც კი გაეწირავ, რომ ანტონს რაზე ეშველებოდეს. არ გეხუმრები, თავი არ მომიკვდეს.

— მაგისტანა პატროსანი ადამიანისთვის რა დასანანია სიცოცხლე?! ის ოხერი სახადი რატომ მე არ დამეტაკა. რამდენჯერ ჩემი ეტლით ნაშუალამევს წამიყვანია ავათყოფთან. მეტად დაუზარელი იყო; ფულის აღებას სულ არ მისდევდა.. მიცემდი რამეს ხომ კარგი და არ მიცემდი, იმასაც არ დაგიდევდა... ავათყოფის ქირისუჯლებს ხელში, არ მიჩერებოდა...

ამის შემდეგ მეორე ჯგუფთან მივედი. აქ კი ერთი ურია ლაპარაკობოდა...

— სჯულის მადლმა, ერთხელ ავით გაეხდი...ე, ანტონს მოუწოდებ, მოსეს მადლმა...ე... კაპეიკი ფული ჯიბეში არ მქონდა...ე... შეეებრალე...ე. ამოიღო და საში მანეთი პირიქით დამატოვა.. ე... წაშლის ფულათაც გეყოფა და ცოტაოდენი საქმლის ფულათაც დაგარჩება...ე... ძლიერ ავით არისო, ცოდვაა, ცოდვა მაგისტანა ექიმის სიკვდილი!...

ცოტა შოშოვებით ქალთა ჯგუფი იდგა... ანლო იმ ჯგუფს მივუახლოვდი და შორი ახლოს გავეჩრდი, ისე მოვაჩვენე თავი, თითქოს მათს მუსაჩეს ყურს არ ვუგდებდი.

— დავიღუპე, დავენლდი — ამბობდა ერთი ქვრივი ქალი — ბავშს ვასწავლიდი გიმნაზიაში ანტონის მოწყალეებით. მაგან მასცა მასწავლებელს მოსაზმადებელი ფული; იგივე იხდიდა გიმნაზიაში სწავლის ფასსა... ახლა კი დროა სწავლის ფასის შეტანისა. ეგ დალოცვილი აუად გახდა... ფულის შეუტანლობისთვის ბავშვი გიმნაზიიდან დაითხოვეს და შინ იჯდა. დირექტორს წერილი მიწერა ექიმის კოლეჯი, და იმან გვადროვა ერთი თკიო.

— არ დამეიწყდება — ამბობდა იქვე ახლოს ერთი მუშა — ანტონის ამაგი, რომელიც ჩემს კოლეჯე მოიღო. ასე წარმოიდგინეთ, მომაკვდავი გააკოცხლა. მთელ დამეს გვერდიო უჯდა და ათასნაირს საშუალებას ხმარობდა მის გამოსაბრუნებლად... შეტად სცივოდა ჩემს ნესტიან სარდაფში, და დალოცვილი ამასაც არ მოერიდა. . მოძირჩინა მე ცხოვრების მეგობარი და ხუთ შვილს კიმკვდრეთით აღუდგინა მშობელი და მზრუნველი დედა... ფულსაც არ იღებდა. . დიდი ხვეწნის შემდეგ ხუთი მანეთი აიღო, და ეტლში რომ ჩაჯდა და ხელი ჩამომართვა გამოთხოვებისას, სამი მანეთი უკანვე მიბრუნა. .

— მართლა, კაცო, — დაუმატა მეორე მუშამ — ჩემი ავთამყოფი ბავშვი მიეიყვანე მაგასთან ბინაზე. ვასასინჯათ. ჩვეულებრივად, სრულიად მშვიდად მანეთი დაედე სტოლზე და გამოვბრუნდი. დამაბრუნა უკანვე, ათი შაური მომკა და მითხრა: ამ

ფულით შენს შეილს წამალი უყიდვო, და ჩემთვის ათი შაურიც კმარაო... .

კოტა რომ გაეიარე, შევხვდი ნასწავლ პირთა ჯგუფს: ზოგი მასწავლებელი იყო, ზოგიც ფოსტის მოხელე, ზოგი დამოენისა და სხვა... .

— კაცო, სთქვა ერთმა მასწავლებელმა—გასაკვრველი იყო ანტონის ხასიათი. ერთხელ გავესინჯე და ფულს ვაძლევდი. არ მიიღო: „თუ ჩემი რჩევით სარგებლობა შემდეგშიაც გსურთ, ფულს ნუ შომცემთო. რაშდენჯერ ჩემს ბავშებს უწაძლა, და კი ათა აიღო რა. მე ძოვალე ვარო, თქვენსთანა ნასწავლ პირებს უსასყიდლოთ ვუეჭიშოვო, ასე მითხრა. ნეტავი ვისგან იღებს ფულს, თუ ჩვენგანაც არ აიღებს?!

— სტუმარმოყვარეობა მისი განთქმულია: დღე ისე როგორ გავა, რომ მის სახლში, სულ უკანასკნელი რო ვსთქვათ, თხუთმეტმა სტუმარმა არ ისადილოს... . ნეტავი როგორ აუღის ამოდენა ხარჯსა?— დაუმატა ერთმა ფოსტის მოხელემ.

შეღალპისას მოგრიალდა ეტლი, რომელმაც ანტონის ბინაზე მოიყვანა ორი სტუმარი... .

— მადლობა ღმერთს... . მოვიდა მისი ახლო ნათესავი .. ახლა კი განისვენებს ტკბილი საშუა მო ძილით საწყალი .. მადლია, მადლი... . ძლიერ იტანჯებაო თურმე: შორიდან ნათესავის მოსვლას ელოდა მაგისი სული... . შეხედავს თუ არა მას, ავამყოფი სულს განუტეებს... . ვაი დედასა ე რა

ექიმი გვეტლებს ხელიდამ... ამბობდა ვიღაცა.

გავიდა ორი საათი ამის შემდეგ. ხალხი მაინც არ იშლებოდა. . მოკუმენლად ელწდა, თუ რითი გათავებდა ავანტიურების უკანასკნელი დღე... მით უმეტეს, რომ სხვა და სხვა, ქრთმანეთის საწინააღმდეგო, ხმა გამოდიოდა იმის ბინიდან, და უკანასკნელად ვანნაც უნდა გაეკეთებინათ

— საქმე კარგათ არის სტკევა სიხარულით ერთმა ფერშალმა, რომელიც ანტონის ბინიდან გაპოვიდა. . ავანტიურის ოფლმა დაასხა, ოფლმა, მაგრამ რა დაასხა .. იწურება ოფლში. მაჯის ტემატ კარგი აქვს... გაქარჩა... აწი, ღვთით, არა უშავს რა .. ვანნამ უშეუღბ.

ხალხმა სიხარულის გამო კრემლები დადვარა. ყველა გულდაამებული დაბრუნდა შინ... ყველამ იგრძნო გულის შემსუბუქება მძიმე დარდისგან, რომელიც ზედ დასწოლოდა!ლოდივით საყვარელ ექიმის სნეულების გამო... თითოეული გრძნობდა; რომ ვითომ ის თვითონ იყო ავად, თვითონ იყო სიკვდილის პირს მიმდგარი და თვითონ მობრუნდა, და მოჩინის გზას დაჰდგა...

VII.

მე იმ ღამესვე მრძიხდა მახლობელ დაბაში წასვლა საქმის გამო... ჩემს სიცოცხლეში ისეთი გიხარებული არ ეყოფილვარ, როგორც ახლა; ამ ღამეს, ვრყავი ..

მთელი ქვეყანა ვარდებით მალუნელი. მე-
ჩვენებოდა... არაერთარი დარდი და მწუხარება ჩემ-
თვის აღარ არსებობდა... ტკბილი გრძნობით მო-
ცული, იყო მთელი ჩემი არსება.. მახაროდა, რომ
ანტონისთან ადამიანები ჩვენს მუხთალს წუთი-
სთფელში მოიძებნებიან... ისიც მიხაროდა, რომ სა-
ზოგადოებასაც, თუ საქმით არა, ცალიერი თანა-
გრძნობის გამოცხადებით მაინც სკოდნია პატიოსა-
ნი ადამიანების დაფასება.

როდესაც ანტონი განიკურნა მძიმე სახადლამ
და ფეხზე წამოდგა, მივულოცე მორჩენა შემდეგი წე-
რილით: „მომილოცავს შენი მორჩენა... აღსრულ-
და გულთადი, სურვილი ერისა: ყველა შენს მორ-
ჩენას ნატრობდა .. უანგარობა შენი სამაგალითოა,
ლამის ექიმი ბაზი*) შეიქნე ჩვენს ქვეყანაში.

შენი პატივისმცემელი ლათიკო “

ანტონიმ საპასუხოდ შემდეგი წერილი გამო-
მიგზავნა:

„პატივცემულო ლათიკო!

მორჩენამ: გამახარა, რადგან კიდევ შესაძლოა
ვიცოცხოო და ვებრძოლო მოყვასთა მტრებს:

*) ბაზი თევდორე პეტრეს-ძე (1780 — 1853)
იყო მოსკოვის სატუსალოს ექიმი... იყო დიდებუ-
ლი კაცთმოყვარე... დიდი სახელი ჰქონდა მღაბიო
ხალხსა და ტუსაღთა შორის, რომელთ ბედის გან
კარგებას თავდადებით ემსახურებოდა.

ათასგვარს სწეულებას. უანგარობას გეჟივიები პა-
ტიოსნებას. სახეთის გულისათვის არ მივსდვი ..
მე პირადად. ჩემი არსების სიღრმეში, დღის სი-
ამოვნებას ვგრძნობ. როდესაც სწეულს ვშეველი
ანგარების ვარაში მე ღვთით ვაუქირებოდა
ვეხორბოდი აქამდის ჩემის ცოლშიღლით სიპ-
დიდრის მონატრული არ გუთვიღვარ და არც ახთა
ვარ. მე მსოფს ჩემი შრომით მხოლოდ დღიური
ლოქვა მქონდეს შემდეგშიც ჩემი ნატყრაა—სამა-
რის კარამდის მივყეფს ჩემი საექიშო მოვალეობის
ერთგულად შესრულების სურვილი . მხოლოდ ამას
თავამად ვიტყვი, რომ დასაძრახისს ვერცხლის
მოყვარეობას ვერაინ დამწამებს იქეთთა ამას თა-
ვის ქებად არ ჩამომარაშვი. დათიო! გააზი ჩემი
იდელთა — მაგრამ ვაი რომ ბეგრა მძიქვარეშოება
მშლის ხელს რადენადმე მაინც იმას ვემსგავსე-
ბოდე .. სად გააზი და სად მე?! ეს იდელთი ჩემ-
თვის განუბორციელბელი თარჩება.. თუშუა იგი.
ეს იდელთი გზის მაჩიენბელ ვარსკვლავსავით
ცხოვრების გზაზე წინ მიმიძღვის. . რომ რამე საკუ-
თარი შიძლება მქონდეს. უსასყიდლოთ ვუქიშებდი
სწეულებსა... მაგრამ დაწყევლილს ხელოვკლეობას
რა ვუყო?

დასასრულ მადლობელი ვარ ჩემი ამხანაგი
ექიმებისა. განურჩევლად ეროვნებისა რომელთ თა-
ვდადებული და დაკვირვებული მკურნალობით მე
სიცხდლის ცელს თავი თავალნიე და კვლავ და-
ვუბრუნდი ჩემს საყვარელს საქმეს...

შენი ანტონი“.